

מחצית השקל

זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה לה'.

מאיזה גיל

איתא במתני' (שקלים פ"א מ"ה) אע"פ שאמרו אין ממשכנין נשים ועבדים וקטנים אם שקלו מקבלין מידן.

ונחלקו הראשונים מאיזה גיל חייבים במחצית השקל, בספר החינוך (מצוה קה) כתב וז"ל שיתן כל אחד מישראל מבין עשרים שנה ומעלה בין עני בין עשיר מחצית השקל, שהוא משקל עשרה גרה כסף, בכל שנה ליד הכהנים, שנאמר (שמות ל, יג) "זה יתנו כל העובר על הפקודים", והיו מניחין הכל בלשכה אחת שבמקדש ומשם היו מוציאים לקנות תמידין ומוספין וכל קרבן הקרב על הצבור, ונסכיהם, והמלח שמולחין בו את הקרבנות, וכו'. מבואר בדבריו שאין החיוב חל אלא אחרי שהגיעה לגיל עשרים. וכן מבואר בדברי הרע"ב וז"ל וקטנים - אפילו הביא שתי שערות והוא פחות מבין עשרים.

וכתב התוספות יו"ט שטעם הרע"ב דתרי קראי כתיבי בפרשת כי תשא, בחד כתיב (שמות ל, יג) "זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל", וכתוב השני כתיב (שם פסוק יד) "כל העובר על הפקודים מבין עשרים שנה ומעלה יתן תרומת ה'", ודרשו חז"ל (ירושלמי שקלים פ"א ה"א) שהיו ב' מיני מחצית השקל, א' שנעשו מהן האדנים למשכן, וא' שלקחו מהן קרבנות צבור כל השנה. וזו שהיה לקרבנות, נוהג גם לדורות. וסבירא ליה להרע"ב דקרא ב' דכתיב מבין עשרים שנה קאי על מחצית השקל לקרבנות, ולכן בעינן דוקא בן עשרים. אבל הרמב"ם (פירוש המשניות, שקלים פ"א משנה ג) סבירא ליה דקרא קמא דכתיב סתם כל העובר על הפקודים וגו' קאי לקרבנות, וא"כ כיון שהוא בן י"ג שנה שהוא נקרא גדול חייב במחצית השקל לקרבנות.

בר עונשי שמים

בטעם שיטת הרע"ב ע"י בפ"י רבינו בחיי (פרשת כי תשא) וז"ל ולא היה מביא אלא מבין עשרים שנה ומעלה, לפי שאין בית דין של מעלה מענישים בפחות משל עשרים. וכ"כ החזקוני (שם) מבין עשרים שנה ומעלה אבל פחותים מעשרים אינם נענשים בידי שמים ואינן צריכין להביא כפרה.

שיטת החולקים

אמנם ברמב"ם (שקלים פרק א) מבואר שהחיוב הוא מבין י"ג, וז"ל הכל חייבין ליתן מחצית השקל כהנים לויים וישראלים וגרים ועבדים משוחררים, אבל לא נשים ולא עבדים ולא קטנים, ואם נתנו מקבלין מהם ... קטן שהתחיל אביו ליתן עליו מחצית השקל שוב אינו פוסק אלא נותן עליו בכל שנה ושנה עד שיגדיל ויתן על עצמו.

וכ"ה ברמב"ן עה"ת וז"ל ואולי "הגברים" אינם בני עשרים, אבל כל הנקרא איש מבין שלש עשרה שנה ומעלה בכלל, כי הוא להוציא הנשים והקטנים בלבד, כאשר אמר לבד מטף. וכן נראה לי, כי שלש תרומות שרמז כאן, האחת לקרבנות הצבור, איננה על ידי המנין האמור בחומש הפקודים כדברי הרב, כי שם נאמר אך את מטה לוי לא תפקוד, והשקלים של קרבנות לויים חייבים בהם לדברי הכל, וכדברי חכמים אף הכהנים, וכן הלכה, כמו שמפרש במס' שקלים (פ"א ה"ד). ועוד, כי השקלים לקרבנות אינם מבין עשרים שנה ומעלה, אלא משהביא שתי שערות חייב לשקול, וכן מפורש שם.

כדברי החינוך והרע"ב פסק הרמ"א (או"ח תרצד, א) י"א שיש ליתן קודם פורים מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום ובאותו זמן, זכר למחצית השקל שהיו נותנין באדר. ומאחר ששלשה פעמים כתוב תרומה בפרשה, יש ליתן ג', ויש ליתנו כליל פורים קודם שמתפללים מנחה, ואין חייב ליתנו רק מי שהוא מבין עשרים ולמעלה, ויש אומרים שנותנים מחצית השקל לצדקה מלבד ג' מחצית אלו, ואין נוהגין כן.

הבדל בין מחציה"ש שלנו למחציה"ש של ביהמ"ק

ועי' במג"א שמביא שיטת הג"מ דנשים וילדים חייבים, ותמה עליו מנ"ל האי, ותל' בספר תורה תמימה דבשל תורה כיון דעיקר הכוונה היה כדי לידע ע"י מספר חצאי השקלים את מספר הנפשות כמבואר בקרא, והנשים וילדים לא התפקדו לכן נפטרו מזה, משא"כ מה שנותנין לצדקה קודם פורים הוא זכר לנס פורים, וכיון דאף הנשים וילדים היו בכלל הנס לכן חייבין גם הם. וצ"ע שחיוב התורה של מחצית השקל אינו אלא בשביל קרבנות הציבור, ולא קשור כלל למנין בני", ובכל זאת פטרו נשים וקטנים, א"כ ה"ה וכו"ש "זכר למחצית השקל".

תפילת מוסף לפחות מבן כ'

ידועים דברי הגרע"א בשם שו"ת בשמים ראש שנשים פטורות מתפלת מוסף משום דפטורות ממחצית השקל, וכבר תמהו האחרונים א"כ לפי השיטות שבחות מבן כ' פטור ממחצית השקל יהיה ג"כ פטור מתפלת מוסף, וממילא גם לא יכול להיות ש"ץ למוסף, ולא מצינו שיקפידו שחזן למוסף יהיה דווקא בן כ'. וב"ישיבה קטנה" שכולם פחותים מבן כ' אז רק "ההנהלה" יוכלו להיות ש"ץ לתפלת מוסף.

בשו"ת ציץ אליעזר (חלק יא סי' א) יצא ליישב מנהג העולם שגם בחורי ישיבה שהם פחותים מבני כ' מתפללים לפני העמוד מכמה טעמים.

אין ממשכנין

א' גירסת הגר"א בירושלמי "ולמשכן אין ממשכנין עד שיהא בן עשרים". ולפי גירסתו יוצא לנו מדברי הירושלמי דשלש דרגות לפנינו בהך חיובא דתרומת שקלים, א) פחות מבן י"ג, דעליו גם חיובא ליכא, ורק אם הביא מקבלים ממנו. ב) מבן י"ג עד בן כ' איכא גם חיובא, ורק מאיזה טעם שהוא, אין ממשכנין אותו על כן. ג) מבן כ' ולמעלה גם ממשכנין אותו. ולפי"ז שפיר חייבים בתפילת מוספין, משום שהם חייבים בשקלים.

ועי"ש שהביא דברי היעב"ץ לפרש כך פסוקי התורה, שהרי כתיב **כל** העובר על הפקודים, שמשמע אפילו פחותים מבני כ', וכתוב מבן עשרים וכו' דמשמע דווקא מבן כ', אלא כאן לחיוב כאן למשכן.

אבל כל זה אינו יישוב לפי דברי הרמ"א שכתב שפחותים מבני כ' פטורים מלתת מחצית השקל, משמע שאין חיוב כלל, ולא רק שלא ממשכנין.

ב' רצה ליישב עפ"י דברי הביאור הגר"א (או"ח תרצד, א) שהא דאיתא בירושלמי שחייבין משהביא ב' שערות מיירי בשכבר נתן פעם אחת. א"כ לפי"ז י"ל דפחות מבן כ' מקרי בר חיובא הואיל ויכול לחייב עצמו. ומציין לדברי הגרע"א (או"ח סי' רסז) שמסופק האם מי שלא קיבל עליו עדיין את השבת יכול להוציא חבירו שכבר קיבל שבת בקידוש, הצד שיכול הוא משום שיכול בעצמו לקבל עליו את השבת.

עוד מציין לדברי המרדכי פ"ב דמגילה (סי' תשצ"ח) שכותב כן לענין מי שאכל כזית, שלכן יכול להוציא את מי שאכל כדי שביעה אף על גב דאינו חייב אלא מדרבנן, הואיל ובידו להביא עצמו לידי חיוב דאורייתא ע"ש. וכאן עדיף דשם מחוסר מעשה שיביא אותו לידי מצב של שביעה, וכאן אינו מחוסר שום דבר ורק צריך בהבעת רצון להוציא מן הכח אל הפועל את חיובו, ולכן י"ל דגם החולקים שם יודו בכאן.

וצ"ע שזה שחייב אם התחיל לכאורה אינו אלא מטעם נדר, א"כ לכאורה אינו נחשב ל"מחויב בדבר", שהרי אינו חייב מצד המצוה אלא מחמת נדרו. הגע בעצמך אשה שנדרה לברך ברכת המזון האם משו"ה היא יכולה להוציא בעלה בברהמ"ז.

ערבות לפחות מבן כ'

[וראה זה פלא מה שהביא הצי"א מספר חקרי לב (חאו"ח סי' מ"ח) שרצה לחדש חידוש נורא, לומר דמכיון דבסוטה (לז, ב) מנה בערבות מנין בני ישראל, ת"ר אלף ג"א ותק"נ, והוא מנין בני ישראל מבן עשרים שנה ומעלה כדכתיב ב' במדבר, א"כ עד בני עשרים לא נכנסו בערבות. ונ"מ מזה שבן י"ג שנה אם יצא אינו מוציא, כיון שהטעם דמוציא כתב רש"י (ר"ה כט, ב) שהוא מטעם ערבות, ועד בן כ' ליתיה בערבות. וכן מאי דקי"ל שמי שאכל רק כזית יכול להוציא בברכהמ"ז מי שאכל כדי שביעה מטעם ערבות, א"כ מבן י"ג עד בן עשרים אינו מוציא. וכ"כ בס' שו"ת ארץ צבי (פראמער) בשם ס' לית חן].

ג' רצה הצי"א לחדש וכן מצא בספר מטה יהודה למהר"י עייאש ז"ל דאפשר דגם הרמ"א לא נתכוון על גוף מחצית השקל דקרבות, דזה יתנו כל שנכנס לכלל מצות, ולא דיבר רק על ג' חצאים שבאו כנגד ג' תרומות האמורים בפרשה, דגם להרמב"ם תרומת אדנים בעינין שיהא בן עשרים כדכתיב קרא עיין שם, וא"כ לפי"ז אין בכלל הוכחה מהרמ"א שיהא דעתו כדעת הרע"ב ודעימיה דפחות מבן עשרים פטור ממחצית השקל.

קטן במחצית השקל

כתב הרמב"ם (פיה"מ שקלים פ"א מ"ג) וקטן שלא הביא שתי שערות אין ממשכנין אותו אלא מניחין אותו אם שקל מקבלין ממנו, אמרו אין ממשכנין עד שיביא שתי שערות. ואם שקל אביו עליו כשהוא קטן אומרים לו **כיון ששקלת עליו בשנה שעברה וחייבת אותו במצוה זו** שקול עליו תמיד עד שיהיה איש ואל תפסיק, וזהו ענין אמרו כל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו אינו פוסק. משמע מדברי הרמב"ם שנתנית מחצית השקל בשביל הקטן הוא מדין חינוך, שכתב שחייבת אותו, אבל קצ"ע שהרי אין הקטן עושה כלום, אז איזה "חינוך" יש כאן.

אבל כדבריו מפורש יותר בספר הרוקח (הלכות ארבע פרשיות סימן רלג) וז"ל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו אינו פוסק **בשביל לחנכו במצות**, הא לתובעו כשהביא ב' שערות.

מטעם נדר

אמנם במג"א מבואר שזה שצריך להמשיך לתת בשביל הכהן אינו אלא משום "קבלת נדר". דהנה איתא בשו"ע (או"ח תע, ב) לענין תענית בכורים, כשהאב בכור, האם מתענה תחת בנה הבכור כשעדיין קטן, ואם אין האב בכור, הוא מתענה בעד בנו עד שיגדל. וכתב המג"א שאם התענה פעם אחת הוי כמו נדר, כדאיתא פ"ק דשקלים "כל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו שוב אינו פוסק", כ"כ בהגהות סמ"ק סי' קמ"ד.

קטן אינו בר הקנאה

הק' השער המלך (שקלים א, א) כיון דקי"ל דקטן אינו מקנה לאחרים דבר תורה עד שיגדיל ויביא שתי שערות, א"כ היכי מהני בהו מסירה לצבור, סוף סוף מדאורייתא נמצא קרבן צבור קרב משל יחיד, ובהדיא כתב הרמב"ם (פ"ח מהל' לולב) דאין נותנין לולב לקטן, שהקטן קונה ואינו מקנה לאחרים דבר תורה, ונמצא שאם החזירו לו אינו מוחזר. וא"כ ה"נ דכוותא אע"ג דמתקנת חכמים נמצא קרבן צבור קרב משל צבור, מ"מ כיון דמדאורייתא לאו בר הקנאה הוא נמצא דבר תורה קרב משל יחיד.

ובשלמא לדעת הרע"ב דס"ל דפחות מבן עשרים פטור משקלים, איכא למימר דמתני' דקתני אם שקלו מקבלין מידם מיירי בקטנים שהביאו ב' שערות, אכן לדעת הרמב"ם ורמב"ן קשה.

מטבע אינה בטילה רק מדרבנן

ותי' השעה"מ דמן התורה אפילו בלא מסירה לצבור מהני, משום דכיון דרובן של שקלים מבני חיובא נינהו בטלים הם ברוב, אלא משום דמטבע חשיב ולא בטיל הוא דבעינן שימסרם לצבור, וכבר ידוע מ"ש הרשב"א בתורת הבית דכל הדברים שאין להן ביטול הוא דוקא מדרבנן, דמן התורה הכל בטל ברוב חוץ מאיסור ניכר. ומש"כ התוס' בסוף מעילה דמטבע חשיב ולא בטל מדאורייתא, הם דברים תמוהים, וכבר עמדו בזה המש"ל (מעילה ז, ו). א"כ כיון דאין איסורו אלא מדרבנן, אמרינן בהו דמהני מסירה לצבור אע"ג דאין הקנאתו אלא מדרבנן, דאתי תקנתא דרבנן ומפיק איסור דרבנן, משא"כ בההוא דלולב דלא אתי דרבנן ומפיק דאורייתא.

בעלות אינו בטל

אמנם בספר אבני מילואים (כח, לג) תמה על השעה"מ דכיון דאין הקנאת קטן כלום מדאורייתא, וגם הקדשו אינו כלום מן התורה, דאפילו הגיע לעונת נדרים והוא מופלא סמוך לאיש נמי אינו אלא מדרבנן, וכמ"ש הראב"ד (נזירות ב, יג), א"כ עדיין ממון קטנים נינהו ובעלים לא בטלי, כדאמר' (ביצה לח, ב) הרי שנתערב לו קב חיטין בעשרה קבין חטין של חבירו, יאכל הלה וחדוי.

מש"כ האב"מ בשם הראב"ד שמופלא סמוך לאיש אינו אלא דרבנן קשה טובא, דהנה כתב הרמב"ם (נזירות ב, יג) קטן שהגיע לעונת נדרים ונדר בנזיר הרי זה נזיר ומביא קרבנותיו, ואע"פ שעדיין לא הביא שתי שערות

כשאר הנדרים, והשיג עליו הראב"ד וז"ל דבר זה אינו מחוור, למ"ד מופלא סמוך לאיש דרבנן היכי מייתי חטאת שהיא חולין לעזרה, ואפשר דהלכתא כמ"ד דאורייתא דרב כהנא ור' יוחנן ורשב"ל פליגי ור' יוחנן ורשב"ל סבירא להו דאורייתא. הרי לן דדעת הראב"ד שמופלא סמוך לאיש מן התורה.

מופלא סמוך לאיש

בעיקר מה שמשמע מדברי האב"מ שאם מופלא סמוך לאיש מה"ת ניחא, וכדבריו כתב גם בשו"ת הגרע"א (החדשות סימן יב) ליישב הקושיא איך הקטן יכול למסור המחצית השקל להציבור, ות' דיש לדחוק דמיירי בהגיע לעונת נדרים דהקדשו הקדש. אבל כבר תמה עליו בספר חבצלת השרון שמופלא סמוך לאיש אינו אלא לענין שנדרו נדר, אבל זה לא קשור להקנאתו, א"כ הדרא קושיא לדוכתיה איך יכולים למסור השקלים להציבור, וצע"ג.

מיהו כתב האב"מ שאף אם הקדישן אינו הקדש דבר תורה ואכתי ממונא דקטנים, עכ"פ הקרבנות שקנו הצבור בממון הקטנים ה"ל קרבנות צבור, דגזל אינו תופס דמיו, והצבור אינו אלא בעלי חוב לקטנים מן התורה, ומדברנן מיהת פטורי.

הדס הגזול שנתערב בשאר הדסים

במה שהק' האב"מ על השעה"מ שממון לא בטל, העיר במילואי חותם (שם) ממש"כ הבכורי יעקב, (תרמט, יא) שהדס הגזול שהתערב בשאר הדסים שפיר יוצא ידי"ח, דאע"ג שממונא לא בטל היינו שחייב עדיין לשלם, אבל גוף הדבר התבטל. ומוכיח כדבריו מדברי התוס' (מעילה כא, ב) שהק' על ההיא דפרוטה של הקדש שנפלה לתוך הכיס, כיון שהוציא את הראשונה מעל, דליבטל האי פרוטה של הקדש שנפלה, וכ"ת דבר שיש לו מתירין הוא ע"י פדיון ואפילו באלף לא בטיל, הא ליכא למימר דדבר שיש לו מתירין דרבנן הוא, ות' דליכא אלא חד בכיס דליכא ביטול, א"נ מטבע חשיב ולא בטיל. וק' הרי ממון לא בטל, אלא כנ"ל שעצם הממון בטל אלא שנאר מחויב.

גדר איסור מעילה

ובאמת האב"מ הולך פה לשיטתו, דבספר שב שמעתתא (ש"ו פ"ד) הק' על התוס' מהא דקיי"ל שממונא לא בטיל, כדאיתא בבבצה (לח, ב) הרי שנתערבה לו קב חטין בעשרה קבין של חבירו יאכל הלה וחד. ומוכיח מכאן הש"ש דבנכסי גבוה לעולם אין דנין בו תורת ממון רק תורת איסור.

וזה שלא כדברי הגר"ח הידועה, דהנהגה בחי' הגר"ח על הרמב"ם (מעילה ח, א) יצא לחדש שגדר חיוב מעילה הוא מדין "גזל הקדש", ומוכיח כדבריו מהא דדרשינן (מעילה יח, א) כי תמעל מעל אין מעל אלא שינוי, וכתב דמבואר מזה דכל יסוד איסור מעילה הוא משום דין גזל הקדש. עוד הוכיח מהא דמעילה שיעורו בפרוטה, וצירף את המעילה לזמן מרובה ואכילתו ואכילת חבירו מצטרפין, דכל זה הוא משום דדין גזלה ביה, ולהכי הוא דמצטרף בכל גווני, ושיעורו בפרוטה כדין גזל.

שיעור פרוטה באיסורי הנאה

אבל יש להעיר על דבריו, דידועים הם ספיקו של הגרע"א (פסחים כא, ב) באיסורי הנאה דנפקא לן מלא יאכל ולא תאכל, כמה שוריה, אי תליא בהנאת פרוטה, או כיון דאפיק בלשון אכילה שיעורו בכזית. ועי"ש שמביא ראיה דשיעורו בפרוטה, דאמרינן (ב"ק מא, א) א"כ נכתוב רחמנא לא יהנה וכו', ואי נימא דשיעורו בכזית, דלמא משו"ה אפיק בלשון אכילה, להורות דשיעורו בכזית, אע"כ דבכל ענין שיעורו בפרוטה. מבואר בדברי הגרע"א ששיעור איסוה"נ הוא פרוטה, ולכאורה המקור שלו הוא מזה שאיסור מעילה תלוי בשיעור פרוטה, הרי לן ששיעור פרוטה שיש במעילה אינו משום דגדרו איסור גזילה, דגם בשאר איסוה"נ השיעור בפרוטה, ונלמד לכאורה ממעילה. שו"ר בקו"ש (פסחים אות קח) שג"כ הביא הראיה משיעור פרוטה, וכתב שמה שנסתפק הגרע"א, דגם בכל איסוה"נ, יהא השיעור פרוטה, הוא דבר תימה.

זה נהנה וזה לא חסר

נחלקו בגמ' (ב"ק כ, א) מה הדין במי שדר בחצר של חבירו באופן שאין הבעלים מפסידים, והגמ' מביאה ראיה מהא דתנן נטל אבן או קורה של הקדש הרי זה לא מעל, נתנה לחבירו הוא מעל וחבירו לא מעל, בנאה לתוך ביתו הרי זה לא מעל עד שידור תחתיה שוה פרוטה, ואמר שמואל והוא שהניחה על פי ארובה, ויתב רבי אבהו קמיה דר' יוחנן וקאמר משמיה דשמואל זאת אומרת הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר. וכתבו האחרונים (קהילת יעקב מס' מעילה, קו"ש מס' פסחים ועוד) שמזה שהגמ' מביא ראיה מהקדש להדין של זה נהנה וזה לא חסר מוכח שיסוד איסור מעילה הוא מדיני גזל, ולכן מ' יש מעילה ע"כ שיש כאן חיוב ממון, דאם נאמר שהאיסור מעילה הוא איסור הנאה, א"כ אפילו אם נאמר שזנוזל"ח פטור, אולי כאן חייב שסוף כל סוף נהנה מהקדש.

אכילת פועלים

ועל פי הנ"ל מיישב הגר"ח קושיית התוס', דהנה כתב הרמב"ם (שם) שפועלים שהם עושין בהקדש אף על פי שפסקו עמהן מזונות לא יאכלו מגרוגרות של הקדש, ואם אכלו מעלו, אלא ההקדש נותן להם דמי מזונות, הדש כרשיני הקדש הרי זה חוסם את הפרה שנאמר לא תחסום שור בדישו דיש הראוי לו. והרמב"ם (שכירות יב, לה) כתב שאין הפועלים אוכלין בשל הקדש שנאמר בכרם רעך, והוא מהגמ' (ב"מ פז, ב) וכתבו בתוס' דס"ד כי היכי דשרי רחמנא איסור גזל שאוכל משל חבירו הכי נמי הוה אמינא דשרי בשל הקדש, אבל הקשו דלמה לנו לקרא דרעך למעוטי הקדש ותיפוק לן מקרא דדישו שנתמעט שבשדה של הקדש אין "לא תחסום שור בדישו".

ותי' הגר"ח דבפועל עיקר זכותו לאכול מקרי זכות ממון, ואע"ג דמשל שמים הוא אוכל, היינו דאין לו התחייבות על הבעה"ב, אבל הא מיהא דיש לו רשות לאכול, וזה הוה דין זכות ממון, וראיה לזה מהא דמבואר (סנהדרין דף נז) דבן נח אצל בן נח אוכל, ואם נימא דלא הוה רק מצוה על הבעה"ב, א"כ מהיכי תיתי ינהוג זאת בב"נ, אלא ודאי דהוה דין ממון, ולהכי הוא שנוהג בב"נ דהרי הוא בכלל דינים וגזל, אכן בשור "לא תחסום" אינו אלא איסור לאו ולא דין ממון, כדחזינן דנוהג גם בבהמתו ובבהמת עצמו לא שייך דין ממון על הבעלים, וכן בב"נ אינו מוזהר על חסימת בהמה, כמבואר (ב"מ צ, א) שנכרי הדש בפרתו של ישראל אינו עובר משום בל תחסום, והיינו משום דלא הוה רק איסורא על הבעלים, וע"כ לא שייך זאת גבי ב"נ.

ולפי"ז לא שייך ללמוד פועל מפרה שאע"פ שבפרה לא הותר איסור מעילה אולי בפועל הותר, שהרי לפועל יש לו זכות ממון בפירות שאוכל, א"כ ה"א דליתא משום מעילה היות ואיסור מעילה אינו אלא גדר של גזילה (כנ"ל) וכאן אינו גזל.

ועי' בחידושי הריטב"א (ב"מ פז, ב) שהק' על הא דאמרינן רעך ולא של הקדש, דלמה לי קרא למיסריה והלא יש בו מעילה מן התורה מכיון שתלשו, ותי' דאתיא אפילו כשהתנה שלא יחול עליו הקדש אלא בדמיו, וכההיא שאמרו בונין בחול ואח"כ מקדישין. הרי דס"ל שמעילה בהקדש אינו משום לתא דגזילה, ולכן היכא שחל הקדושה באמת פשוט שאסור.

קנין דרבנן מהני לדאורייתא

עוד כתב האב"מ ליישב הקושיא איך מקבלים מחציה"ש מקטן על פי מש"כ הקצוה"ח (קצד, ג) דלשיטת התוס' (ב"ק יא, א) דקנין אגב אינו אלא מדבריהם, ובכל זאת מהני קנין אגב לפדות בהם הפירות מדאורייתא, כדאי' פ' הזהב (דף מ"ו) "ולקנינהו ניהליה אגב קרקע, א"כ מוכח דמהני קנין דרבנן לדאורייתא. ולדבריו נחא, שאע"פ שהקטנים אינם יכולים להקנות אלא מדרבנן, שפיר מועיל מסירתם לציבור.

שיטות הראשונים בזה

בעיקר הנידון אי קנין דרבנן מהני לדאורייתא יש שרצו לתלות בנידון אחר לגמרי האם יש כח בהפקר ב"ד להקנות או רק להפקיע בעלות, ונחלקו בזה הראשונים, רבינו יונה (שיטמ"ק ב"ב נד, ב) דן בסוגיא דדינא דמלכותא ומחדש שאין בכח דינא דמלכותא אלא בהפקעה, שהנכסים מופקעים מבעליהם בדיני המלך, ו**כענין הפקר בית דין הפקר**, ומי שירד בהם במצות המלך זוכה בחזקה אבל כל זמן שלא החזיק בהם לא זכה בהם. בא ללמד ונמצא למד, מבואר שס"ל שאין בכח הפקר ב"ד להקנות אלא להפקיע בעלות.

אבל בחידושי הרשב"א (גיטין לו, ב) בסוגיא דפרוזבל מבואר שיש כח בהפקר ב"ד גם להקנות. דיעווי"ש שמסביר שעל קושיית הגמ' דמי איכא מידי דמדאורייתא משמטא שביעית ומתקני דלא תשמט, תי' הגמ' שמועיל פרוזבל משום דהפקר ב"ד הפקר דאפקורי אפקר הלל ממונו של לוח לגבי מלוה ומגבי ליה, ומוסיף הרשב"א וז"ל ומינה שמעינן דכח ב"ד יפה להפקיר ממון מזה ולזכותו לזה אפילו קודם שבא לידו, ומוכיח כדבריו שהרי המקור של הפקר ב"ד הוא מקרא ד"אלה הנחלות אשר נחלו", ודרשנן מה אבות מנחילין ואומרים שדה פלוני לפלוני וזכה בו מיד ואף קודם שבא לידו, אף ראשים מנחילין לכל מי שירצו ואומרים ממון ראובן יהא לשמעון וזוכה בו שמעון מעתה.

ויש שרצו לתלות בשני המקורות להפקר ב"ד, שבגמ' (גיטין שם) נחלקו האמוראים, ר' יצחק אומר מנין שהפקר ב"ד היה הפקר, שנאמר וכל אשר לא יבוא לשלשת הימים כעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה, רבי אליעזר אמר מהכא, אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן נון וראשי האבות וגו' וכי מה ענין ראשים אצל אבות לומר לך מה אבות מנחילין את בניהם כל מה שירצו אף ראשים מנחילין העם כל מה שירצו, וי"ל שלפי ר"י אין לנו מקור אלא שיש בכחם להפקיר כמו שכתוב, יחרם כל רכושם, אבל לר"א שנלמד ממה אבות מנחילים אף ראשים מנחילים אז אפשר ללמוד שיש בכחם גם להקנות כמו שבאמת הוכיח מכאן הרשב"א.

אבל לפי"ז יהיה סתירה בדברי הרשב"א, שכבר הוכחנו ששיטת הרשב"א שקנין דרבנן לא מהני לדאורייתא, ואם נאמר שתלוי בגדר הפקר ב"ד, לפי הרשב"א היה צריך להיות שמהני לדאורייתא. וצ"ל שאע"פ שיש בכחם להקנות עדיין לא מועיל לדאורייתא, וצ"ע.